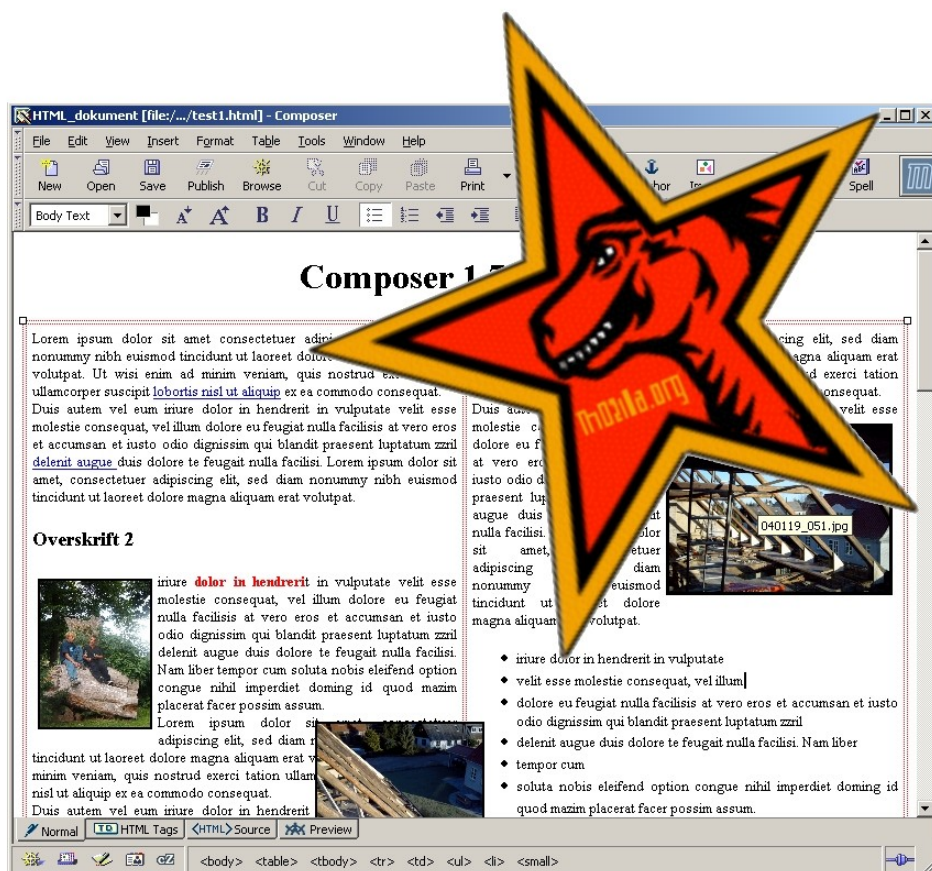


# Mozilla

## som tekstbehandlingsprogram



Jakob Gudmandsen – 2005 – [jakob@gudmandsen.net](mailto:jakob@gudmandsen.net)

# Index

## Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning.....	3
1.1 Problematik.....	3
1.2 Standardformater.....	3
1.3 HTML.....	3
1.4 Composer.....	4
2.0 I gang med Composer .....	6
2.1 Download & installation.....	6
2.2 Indstillinger af program .....	6
2.2.2 CSS-formatering.....	6
2.2.3 Værktøjslinjer.....	7
2.3 Kommandoer & redigeringsform.....	7
2.4 Udvidelsesmoduler.....	8
3.0 Tekstbehandling.....	10
3.1 Tekstformattering.....	10
3.2 Tabeller.....	11
3.3 Tekstbokse.....	12
3.4 Grafik.....	12
3.5 Stavekontrol.....	13
3.6 Skabeloner.....	14
3.7 Genveje.....	14
4.0 Grundlæggende netmediedesign.....	15
4.1 Start.....	15
4.1.2 Filnavne.....	15
4.1.3 Filplacering.....	16
4.2 Hypertekst.....	16
4.3 Grafik.....	18
4.4 Publicering.....	18
5.0 Afrunding.....	19
6.0 Vejledninger & Downloads.....	20
6.1 Eksterne Composer-vejledninger.....	20
6.2 Andre vejledninger.....	20
6.3 Genvejstaster.....	20
6.4 Download Programmer.....	21
6.5 Download Extensions.....	21
6.5.2 Download Stavekontrol .....	21
6.6 Yderligere Freewareprogrammer.....	21

Dette dokument er publiceret på <http://www.gudmandsen.net/res/index.htm>.

### Ophavsret

Kopiering, distribution og fremvisning af dette dokument eller dele deraf er fuldt ud tilladt i ikke-kommercielle sammenhænge, så længe det foregår med *tydelig* kildeangivelse.

Indholdet stilles til rådighed under [Open Content License](#).

# 1.0 Indledning

## 1.1 Problematik

Alle som arbejder med udveksling af dokumenter via elektroniske kommunikationskanaler (eksempelvis epost eller konferencesystemer) kender til problemerne med kompatibilitet mellem de enkelte aktørers installerede programmer: Selv om vi forsøger at holde en standard, sker det ofte, at et dokument ikke kan læses, redigeres eller blot downloades af én eller flere brugere i samarbejdet. Der kan være tale om at vi benytter forskellige typer datamater, styresystemer og/eller programmer (herunder forskellige versioner af samme program), som gør at der opstår kommunikationsproblemer.

Et klassisk eksempel er brugen af et tekstbehandlingsprogram (eksempelvis MSWord) til redigering af en fælles HTML-fil, hvorved der tilføjes et væld af irrelevante koder, der udelukkende er til, for at pågældende program ved en *eventuel* senere lejlighed kan konvertere fra HTML-formatet tilbage til programmets eget format.

Det kan medføre at andre HTML-redigeringsprogrammer (og måske endda browsere) ikke kan læse dokumentet!

Derfor har mange erfarne brugere forstået nytten af at aftale nogle standarder, der er læs- og redigeringsbare for alle i samarbejdet, og således (i teorien) undgå nogle af problemerne med at arbejde med fælles dokumenter.

## 1.2 Standardformater

Men hvad er et *standardfilformat*?

De fleste IT-brugere i dag, vil nok mene at det må være filformater som kan læses af eksempelvis MS Word, MS Internet Explorer med videre for Windows, men det er ikke alle IT-brugere som har sidste nye versioner af disse programmer installeret på en PC med det sidste nye styresystem. Desuden kan der opstå problemer med udveksling mellem ens programmer på forskellige platforme (eksempelvis PC vs. Mac) og ens programmer med forskellige versionsnumre.

I juli 2005 var 93% af brugerne på Internettet udstyret med en PC med et styresystem fra Microsoft<sup>1</sup>, 88% bruger MS Internet Explorer<sup>2</sup> og antageligt næsten lige så mange bruger MSOffice til at kreere og redigere de typiske dokumenter - såsom tekstdokumenter. Alligevel hænder det forsat ofte at der opstår problemer med deling i "shared workspaces"<sup>3</sup>.

Skal vi overhovedet vise hensyn til de sidste ca. 10% af brugerne?

Vi kan ikke altid forlange at alle brugere i et samarbejde skal investere i specifik hardware med tilhørende styresystem og programmel.

Da de færreste fora (virksomheder, uddannelsesinstitutioner med mere) udleverer både hard- & software til alle samarbejdspartnere, er det sjældent muligt at forlange at brugerne bruger bestemte platforme, programmer og versioner.

## 1.3 HTML

På internettet er der gjort store anstrengelser for at aftale standarder i koder og filformater<sup>4</sup>, hvilket for eksempel har resulteret i at (næsten) alle datamater med en browser installeret kan læse (næsten) alle netmedier i HTML-formatet. Desuden er der flere formater som er gjort til

---

1 The Counter [<http://www.thecounter.com/stats/2005/July/os.php>]

2 The Counter [<http://www.thecounter.com/stats/2005/July/browser.php>]

3 Virtuelle fælles arbejdsrum

4 World Wide Web Consortium (W3C) [<http://www.w3c.org>]

(læse)standard ved en massiv udbredelse, men som kræver installation af et indstiksmodulet (plugin), eksempelvis PDF<sup>5</sup> der kræver download og installation af - den i øvrigt gratis - Acrobat Reader.

For at være sikker på at eliminere førnævnte kompatibilitets-problemer må der aftales en standard som holder – det vil sige der ikke tolkes og konverteres forskelligt alt efter hvilket system man arbejder ved.

Det bedste bud på denne standard er HTML<sup>6</sup>(HyperText Markup Language), som kreeres og redigeres i et format der er lavet til lige dette formål.

De ønskede kriterier for et sådant redigeringsprogram er;

- kunne dele dokumenter med alle versioner af alle programmer af samme type
- let at bruge
- let at komme i gang med
- tilføjer ikke koder som kun programmet selv forstår
- kan hentes hjem fra Internettet uden krav om ”superbruger”-kompetencer
- findes i versioner til alle relevante platforme/styresystemer
- være gratis

HTML-formatet kan indeholde lænker til andre dokumenter – både lokalt og ude på nettet, styre typografier, samt bruges som fremviser af et utal af filformater til specifikke formål. Eneste problem er, at til visning af eksterne filer – eksempelvis grafik-filer – kræver det lidt mere kendskab til netmediedesign, da disse ikke bliver inkorporeret i HTML-dokumentet, men blot får afsat plads, hvortil filen kan hentes fra en anden placering i cyberspace (typisk på samme disk som HTML-dokumentet).

Er der derimod udelukkende tale om ren tekst eventuelt med nogle typografier, tabeller, lænker og så videre er formatet uovertruffent, på grund af standardiseringen og den lette tilgængelighed til redigeringsprogrammer.

## 1.4 Composer

Et godt bud på et sådan redigerings-program er klassikeren fra Marc Andreessen<sup>7</sup> - Netscape<sup>8</sup>! Dette program kan downloades i en pakke ([se afsnit om download](#)) indeholdende browseren ”Navigator” som er videreudviklingen af den første grafiske browser ”Mosaic” fra 1993 sammen med blandt andet epost-klienten ”Messenger”, en nyhedsgruppelæser og HTML-redigeringsprogrammet ”Composer”.

Composer er at sammenligne med en primitiv tekstbehandler, der ikke har så forfærdeligt mange funktioner, grundet HTML-standardens indbyggede begrænsninger i forbindelse med eksempelvis typografier, layout, generering af lister med mere. At der er tale om et primitivt redigeringsprogram gør det blot lettere at komme i gang med for nybegyndere, hvorved alle i et samarbejde på nettet umiddelbart kan komme i gang med samme standard uden problemer.

I forbindelse med med OpenSource-initiativet<sup>9</sup> er verden blevet beriget med Mozilla<sup>10</sup>, som er en slags udviklingsmodel af Netscape og i vid udstrækning med samme funktionalitet som denne – blot med nye ideer og optimeringer.

Den samlede programpakke indeholder samme elementer som Netscape – herunder Composer.

5 Portable Document Format [<http://www.adobe.com/products/acrobat/main.html>]

6 HyperText Markup Language (HTML) Home Page [<http://www.w3.org/MarkUp/>]

7 Internet pioneers [<http://www.ibiblio.org/pioneers/andreesen.html>]

8 Netscape Networks browser central [<http://browser.netscape.com/ns8/download/archive.jsp>]

9 Open Source [<http://www.opensource.org/docs/definition.php>]

10 Mozilla [<http://www.mozilla.org/products/mozilla1.x/>]

Mozilla-udviklingsinitiativet giver samtidig mulighed for at [downloade](#) utallige udvidelsesprogrammer, der kan give ekstra funktioner til de enkelte elementer.

Desuden er der udviklere som har ment at Netscape/Mozilla er at foretrække men en grundlæggende omstrukturering af program-pakken er på sin plads efter mere end 10 år hos udviklerne. Derfor er de enkelte dele blevet genfødt som fritstående programmer (browseren Firefox<sup>11</sup>, epost-klienten Thunderbird<sup>12</sup> med flere) inden for Mozilla-organisationen, men dog uden HTML-redigeringsprogrammet, som netop er dette skrifts fokus.

HTML-redigeringsprogrammet er derfor taget op under Linspire Inc.<sup>13</sup> som arbejder på at få Linux ud til de store masser, og dette har skabt NVU<sup>14</sup>, der må anses at være det mest fremsynede bud på et simpelt, brugbart og gratis WYSIWYG<sup>15</sup> HTML-redigeringsprogram. Dette er desuden suppleret med en filstyring og upload-funktion som gøre det nemmere at styre større netmedier og at publicere dem. NVU findes også til Mac OS og Windows og kan varmt anbefales!

Alle tre HTML-redigeringsprogrammer har næsten samme funktionalitet når det gælder grundlæggende HTML, og derfor vil et kendskab til den ene kunne udnyttes i de andre uden problemer.

Dette skrift vil fokusere på Mozilla Composer (ver. 1.7+ US/win), da det er erfaringen, at dette er det mest udbredte program af de tre nævnte.

Det skal bemærkes at der – udover forskelle i versioner – kan installeres forskellige ”skins” der ændrer udseendet af programmets brugerflade, hvorfor det kan ske at de i dette skrift viste grafikelementer (ikoner med mere) ikke nødvendigvis er de samme på alle datamater. Her er brugt et medfødt skin ved navn ”Classic” som ligner den ældre Netscape 4+, og er standard i Mozilla-Suite.

Composer har ikke været udsat for store ændringer længe, hvorfor ældre versioner af programmet også kan benytte denne vejledning uden problemer.



---

11 Firefox browser [<http://www.mozilla.org/products/firefox/>]

12 Thunderbird e-mail client [<http://www.mozilla.org/products/thunderbird/>]

13 Linspire Inc. [<http://www.linspire.com/>]

14 NVU ”New View” [<http://nvu.com/>]

15 WYSIWYG: What You See Is What You Get, dvs at skærmbilledet er (meget) lig det endelige resultat. [<http://www.webopedia.com/TERM/W/WYSIWYG.html>]

## 2.0 I gang med Composer

Der er flere funktioner at tage stilling til ved HTML-formatet som normalt ikke er relevante ved dokumenter på papir. Det drejer sig især om indlejrede eksterne filer, lænker til andre dokumenter, ”usynlige” beskrivelser og koder samt publicering.

En del af dette er generelt netmediedesign, som kun introduceres ganske kort her, da der er en del andre udmærkede beskrivelser fuldt offentligt. [Se afsnit om vejledninger](#).

Her skal der kun sættes fokus på det mest basale ved brugen af hypertextdokumenter i Composer.

### 2.1 Download & installation

I programpakkerne til gratis hjemtagelse via Internettet fra henholdsvis Netscape og Mozilla følger både browser, epost/nyhedsgruppeklient, IRC chat-klient og HTML-redigeringsprogram. NVU kan ligeledes hentes gratis og fordrer ikke hjemtagelse af andre programmer.

Se adresser under [download](#).

Når filen er downloadet, dobbeltklikkes med venstre musetast på filnavnet. Herved startes installationen af programmet.

Undervejs i installationsprocessen spørger installationsprogrammet om hvor meget der skal installeres (vælg **Full install**) og om Mozilla skal indstilles til at være den foretrukne browser. Hvis der foretrækkes Mozilla som den foretrukne browser, vil alle ikoner til HTML-filer bliver erstattet med Mozillas karakteristiske øglebillede. Det betyder ikke andet end at Mozilla fremover vil blive brugt som standardprogram til visning af HTML-dokumenter, og har ikke den store indflydelse på brugen af Composer.

### 2.2 Indstillinger af program

Efter download og installation af den fulde Mozilla Suite startes programmet op, hvilket sker i browseren, Navigator, som standard. Nu kan der skiftes mellem de enkelte programmer i pakken ved enten at gå i **Window**-rullegardinet og vælge Composer her, taste **Ctrl+4** eller klikke på composer-ikonet i programvalgs-panelet nederst til venstre, hvor der kan vælges mellem browser, epost-klient, HTML-redigering med videre.



Vælg Composer i Mozilla

Hvis det ønskes at Mozilla skal starte op i Composer ændres opsætningen ved at gå i rullegardinet **Edit** -> **Preferences** hvor der under ”Appearance” kan vælge hvilken del af programpakken der startes op med.

#### 2.2.2 CSS-formatering

Blandt netmediedesignere er brugen af CSS<sup>16</sup> til at styre typografier særdeles udbredt, hvilket da også giver mange flere og mere præcise muligheder end simpel HTML-formatering. Antageligt derfor er CSS-formatering sat til standard i både Composer og NVU.

Det kan dog anbefales at mindre erfarne brugere kun benytter sig af ren HTML-kode til at styre skrifttyper, farver, størrelser med mere da det er mere overskueligt og kun tilføjer koder, når der er foretaget bevidste valg.

---

16 CSS: Cascading Style Sheet, overlappede typografiark [<http://www.w3.org/Style/CSS/>]



Brug af CSS vil ikke blive behandlet i nærværende skrift, og til simple tekstbehandlingsopgaver er ren HTML-formattering rigeligt.

Brugen af CSS fravælges i Composer ved at gå i rullegardinet **Edit** -> **Preferences** -> **Composer** hvor der fravælges "Use CSS styles instead of HTML elements and attributes".

I NVU foregår det på samme måde, hvor blot valget af **Composer** er udskiftet med **General**.

**OBS!** Dette bør være det *første* der foretages efter installation af programmet og *inden* det første dokument oprettes!

### 2.2.3 Værktøjslinjer

Det bemærkes at der ikke er ikoner for "Copy", "Cut" og "Paste" – måske fordi disse alligevel er udbredt kendte ved hjælp af kontekstafhængig menu (højreklik) og/eller [Windows' standardgenveje](#). Dette kan dog ændres ved at ændre opsætningen af Composer i rullegardinet **Edit** -> **Preferences** -> **Composer** -> **Toolbars**, hvor det ofte er hensigtsmæssigt at hakke alle valgene af, med mindre der arbejdes med meget lav skærmopløsning og der derfor ikke er plads til alle ikonerne.

### 2.3 Kommandoer & redigeringsform



Vælg mellem redigeringsform (edit-mode)

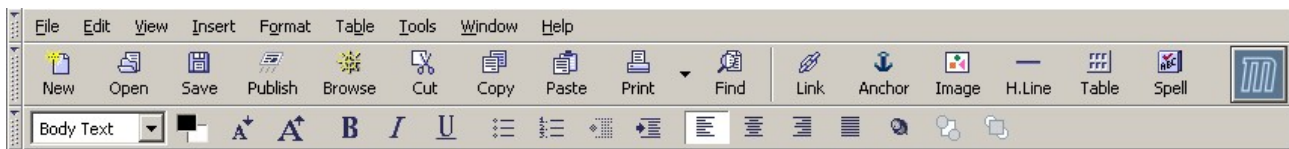
Når Composer er åbnet bemærkes at der er yderligere nogle valgmuligheder umiddelbart over programvalgs-panelet nederst til venstre, i form af fire arkfaner.

Disse er til at skifte mellem forskellige visninger og redigeringsformer:

- **Normal** normal redigeringsform, som er (næsten) WYSIWYG, men viser også nogle markeringer af visse usynlige elementer
- **HTML Tags** hvorved der tilføjes små gule klodser til at vise hvor dokumentets koder er placeret (gamle WordPerfect-brugere vil nok elske denne funktion)
- **<HTML>Source** som viser dokumentet i ren HTML-kode
- **Preview** der viser hvordan dokumentet vil se ud i en browser (Navigator) og derved når det er blevet publiceret på nettet.

En meget praktisk funktion for mange brugere, som ikke nødvendigvis er erfarne netmediedesignere.

Menubjælkerne for oven er mere eller mindre som et normalt tekstbehandlingsprogram, dog er designet lidt anderledes (begrænset).



Kommandobjælkerne i Composer, her vist med fuld funktionalitet – alle knapper synlige, jfr. [afsn. 2.2.3](#)

Rullegardinerne ligner alle andre Windows-programmer, med;

- **File**, **Edit** og **View** som de tre første fra venstre
- **Window** og **Help** som de to sidste

Ind imellem disse er der placeret en række programspecifikke menuer;

- **Insert** som giver mulighed for indsættelse af objekter
- **Format**, formattere dokument, afsnit og tekst
- **Table**, indsætte og redigere tabeller

Blandt de særlige kommandoer (ikoner) bør her nævnes:

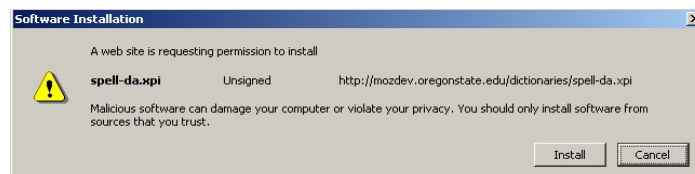
- **Publish**; funktionalitet til at uploade filer til en fjernserver på Internettet. Se under [Publisering](#).
- **Browse**; Viser HTML-dokumentet i et browservindue (Navigator)
- **Link**; opret/rediger lænke. Se under [Hypertekst](#).
- **Anchor**; opret/rediger navngivent anker (lokalt flag). Se under [Hypertekst](#).
- **H.Line**; opretter en synlig horisontal linie i dokumentet

## 2.4 Udvidelsesmoduler

Desuden findes en værktøjssamling **Tools** hvor der kan findes forskellige mindre udviklings- og administrationsværktøjer.

Det er endvidere muligt at downloade en stribe udvidelsesmoduler (extensions) til Composer - eksempelvis MathML-editor til at skrive matematiske formler i et netmedie samt dansk stavekontrol. Se under [Download Extensions](#).

Når det udvalgte udvidelsesmodul er fundet, vil installationen i langt de fleste tilfælde foregå automatisk efter klik med musen på mozdev<sup>17</sup>-siderne på Internettet:



Installation af udvidelsesmodul til Mozilla (her dansk stavekontrol)

En pop-up-menu gør opmærksom på den forestående installation, og efter få sekunder bliver knappen <Install> aktiv. Så kører det af sig selv, og der kan afsluttes med klik på <OK> når installationen fortæller at den er færdig.

I sjældne tilfælde skal udvidelsesmodulet (xpi-format) downloades og gemmes for efterfølgende at blive installeret fra disk. Dette foregår i princippet på samme måde som installation direkte fra nettet.

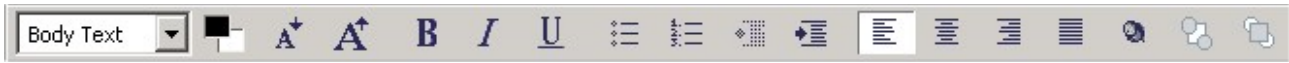
<sup>17</sup> mozdev er udviklingsforum for Mozilla-brugere [<http://www.mozdev.org/categories/editing.html>]



## 3.0 Tekstbehandling

Der skal i det efterfølgende erindres at HTML-formatet er designet til interaktivitet på skærm og ikke papir, hvorfor der er visse forhold som er lidt anderledes end i gængse tekstbehandlingsprogrammer.

Til de mest basale tekstbehandlingsfunktioner findes en menulinje på lige fod med alle andre tekstbehandlingsprogrammer, indeholdende de mest benyttede kommandoer til formatering af tekst og styring af layout.



Format-menulinjen

Her ses de sædvanlige ikoner til ændring af skriftstørrelse, - farve, fed skrift, punktopstilling, linjustering med mere. Der skal i forbindelse med HTML-dokumenter især sættes fokus på de relativt få muligheder i ren HTML:

De virker (som sædvanligt) ved at markere den udvalgte tekst og derefter vælge kommandoen.

### 3.1 Tekstformattering

Den første drop-down-menu er ”stylist”, hvor teksttypen kan ændres til forskellige skriftformater (overskrift, brødtekst osv.) på lige fod med et almindeligt tekstbehandlingsprogram. Dette er meget komprimerede koder, som fortolkes i fremviseren (browseren) til forskellige typografier – eksempelvis `Heading 1` (overskrift 1) eller `Body text` (brødtekst) med mere.

Disse kan i HTML-standarden ikke umiddelbart bruges til generering af indholdsfortegnelser som ellers er tilfældet i gængse tekstbehandlingsprogrammer, men både Composer og NVU er udstyret med muligheden; `Insert` -> `Table of Content`, hvor en opdatering også vil kunne foregå.

Dette giver klikbare overskrifter (lænker) baseret på markering af tekst som ”`Heading X`”.

Dernæst kan der vælges tekstfarve, formindsk/forstør tekst, fed, kursiv og understreg (hvor understreg er tabubelagt i HTML-dokumenter, da det normalt er standard for en lænke).

Det kan være ønskværdigt at kunne vælge skrifttype og flere former for teksttype end blot fed og kursiv. Dette sker ved at markere teksten og gå i `Format`, hvor der kan vælges `Font`, `Size`, `Text Style`, `Text Color...` med flere.

Her bemærkes at der bliver vist alle de fonte som er installeret på aktuelle computer, samt to `Variable width` og `Fixed width`, der overlader valget af skrifttype til den besøgendes browser, som kan vælge mellem variabel (som langt de fleste moderne skrifttyper) og fast bredde (som eksempelvis `Courier`) hvor alle bogstaver er ”lige lange”. Alle browsere er sat op til at have visse skrifttyper som standard til lige disse to former. På Windows-baserede datamater, vil disse typisk være `Times New Roman` og `Courier New`, med mindre at brugeren har ændret disse indstillinger i browseren, hvilket kan lade sig gøre i flere moderne udgaver.

Desuden kan der ses nogle valg; `Helvetica`, `Arial`, `Times`, `Courier`, hvor det bemærkes at `Helvetica` er sat sammen med `Arial`. Der er her tale om tre grupper af fonte, hvor førstnævnte er uden seriffer (fødter på bogstaverne) og er foretrukne valg på henholdsvis MAC- og Windowsmaskiner, `Times` er med seriffer og `Courier` er, som før nævnt, fastbredde.

Problemet med HTML-dokumenters skrifttyper er, at disse *ikke* følger dokumentet men der tilføjes en kode for hvilken skrifttype der bør benyttes ved fremvisning i browser. Dette forudsætter at den valgte skrifttype *er* installeret på den besøgendes computer, hvilket vi ikke altid kan regne med –

især da skrifttyperne for langt de flestes vedkommende er platformafhængige og bliver installeret sammen styresystemet og eventuelt sammen med applikationerne installeret efterfølgende. Derfor vil en browser på eksempelvis en MAC-maskine ikke vise den samme skrifttype som på en Windows eller UNIX/Linux.

Er skrifttypen ikke installeret vil browseren fremvise sin egen standard-font i stedet. Se eventuelt ”(næsten) Websikre Fonte”<sup>18</sup>.

Skriftstørrelserne bør gøres relative fremfor på papir, hvor vil vælger eksempelvis 12 punkt som absolut størrelse vores printere kan forstå. Ved at vælge relative skriftstørrelser har brugerne en mulighed for at skalere teksten på skærmen og således gøres mere anvendelig for pågældende brugers syn. I Composer kan der derfor kun vælges enten større/mindre (**Smaller/Larger**) eller nogle let diffuse beskrivelser rækkende fra **x-small** over **medium** til **xx-large**. Erfaringerne siger at dette er rigeligt til langt de fleste formål, samt at erfaringen er at netmedier med faste størrelser kan give problemer på mange skærme.

Farvevalget *kan* også give forskelle mellem de enkelte browsers fortolkning af HTML-koden, hvorfor der er indført et sæt websikre farver<sup>19</sup>, som burde fremvises med samme farve (kombinationen mellem rød, grøn & blå), men de fleste moderne browsere kan i samarbejde med ordentligt skærmkort med stor farvedybde (24 eller 32 bit) fremvise farver uden fortolkningproblemer, hvor problemet var større i nettets ”gamle dage” i forbindelse med sammenblanding af baggrunds- og tekstfarver sammen med grafikfiler.

Punktopstilling med punkter og med tal vælges ved klik på knap.

Der kan ikke umiddelbart vælges punktopstilling med bogstaver eller grafik-elementer i ren HTML.

Indryk/udryk og linjustering kan vælges ved 4 kanpper.

Det skal bemærkes at ”Align Justified” (lige marginer) ikke kan tolkes lige godt af alle browsere.

### 3.2 Tabeller

Tabeller er brugt til mange, mere eller mindre, kreative formål i tekst-dokumenter, og til publicering på Internettet er det nok den mest udbredte måde at styre layout med<sup>20</sup>.

I Composer indsættes tabeller ved **Insert** -> **Table...** eller klik på knappen `<Table>`.



Nu skal der foretages valg om antallet af kolonner og rækker, bredden af tabellen samt bredden af rammen (som her regnes i pixels). Bredden af tabellen kan enten gøre absolut (i pixels) eller relativ (i procent), hvor det skal bemærkes at den relative størrelse er i forhold til størrelsen af browservinduet, hvorfor denne form er mere fleksibel end fast bredde i forhold til skærmopløsning og browservinduet størrelse.

Desuden er der mulighed for at vælge `<Advanced Edit...>` men disse ekstra-funktioner har ikke relevans for en simpel tabel i forbindelse med et tekstdokument.

Hvis tabellen skal ændres i forhold til det først valgte, kan der enten vælges rullegardinet **Table** eller

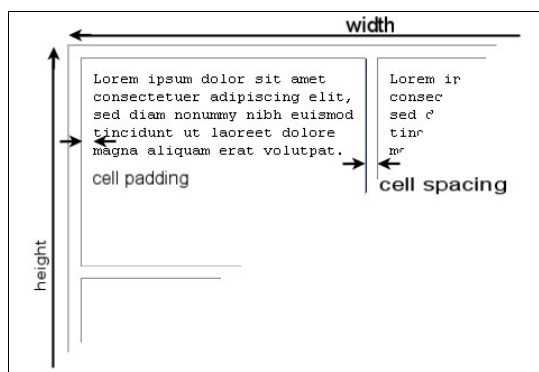
18 Se ”Web sikre fonte” på <http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/fonts.htm>

19 Se ”Wbsikre farver” på <http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/rgb216.htm>

20 Se evt. ”Web Style Guide, Page layout” på <http://www.webstyleguide.com/page/other.html>

højreklik med musen på tabellen. Begge steder kan alle relevante kommandoer findes for at slette eller tilføje celler, rækker og kolonner, ligesom sammenkædning af celler ("join selected cells") optræder her.

Skal tabellens eller en eller flere cellers egenskaber ændres, vælges **Table Cell Properties...** som giver adgang til valg af størrelse, rammer, lodret og vandret justering, baggrundsfarve med mere. Der er to arkfaner for henholdsvis hele tabellen og de(n) udvalgte celle(r) med mere eller mindre samme valgmuligheder, men rammen ("border"), celleafstand ("spacing") og indre margin ("padding") kan kun indstilles for hele tabellen (ingen ramme vælges ved at sætte "border" lig nul /0). Her er "spacing" afstanden mellem to celler (hvilket vil give en ramme med to streger, når værdien ikke er sat til nul / 0) samt "padding" der svarer til indvendig margin i hver celle, således at indholdet ikke lægger sig klods op ad cellens ramme-streg.



Egenskaber for tabel og celle

Det er ikke alle egenskaber for tabeller der giver det oplagte resultat, da HTML-koden og dennes fortolkning i browserne ikke er helt ideel. Eksempelvis vil en tabel med højden (height) lig 100 % ikke automatisk fylde hele skærmen, medmindre der er indhold nok i tabellen til at fylde denne ud.

### 3.3 Tekstbokse

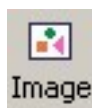
Sidst er tre ikoner er for "Layers" som fungerer lidt som tekstbokse og kan placeres frit på siden efter absolutte eller relative koordinater<sup>21</sup>, og desuden kan lægges helt eller delvist oven på hinanden ud fra en valgt rækkefølge. I disse kan der fyldes indhold, på lige fod med resten af siden; tabeller, tekst, grafik med mere.

Styring af tekstombrydning er umiddelbart ikke muligt i HTML.

Layers vil ikke blive behandlet dybere her.

### 3.4 Grafik

At indsætte grafik eller andre objekter er umiddelbart lige så let som det plejer at være i det sædvanlige tekstbehandlingsprogram, men har dog nogle særlige hensyn der skal tages. Se om [grafik i hypertekst](#).



I Composer indsættes grafik ved **Insert -> Image...** eller klik på knappen <Image>. Her vælges filen ved klik på <Choose...> eller indtastes direkte under "Image location" og virker på lige fod med indsættelse af en lænke, som beskrevet i afsnittet om [hypertekst](#). Composer næsten kræver at der

<sup>21</sup> koordinater der beskriver placering på skærmen og størrelsen af tekstboksen

indtastes en **Alternate text** (som bliver synlig i browseren når musen holdes over billedet), hvilket er meget brugervenligt, men ønskes dette ikke klikkes det blot ud for **Don't use alternate text**.

Ved at højreklikke på grafik-elementet kan der vælges **Image Properties...** hvor der er mange valgmuligheder tilgængelige via fire arkfaner:

- "Location": Filplacering og "alternate text"
- "Dimensions": Størrelse af grafik-elementet: Som standard er der valgt **Actual size**, da dette er med udgangspunkt i en original grafik-fil tilpasset dennes brug på Internettet. Det er dog muligt at ændre denne ved at indtaste nye dimensioner, men det er ikke hensigtsmæssigt i forhold til downloadtider eller billedkvalitet.
- "Appearance": Giver mulighed for at indstille margin rundt om grafik-elementet i både vertikalt og horisontalt plan, ligesom en ramme rundt om billedet kan defineres. Hvis billedet skal bruges som lænke til andre elementer, vil browseren altid opfatte det som om der er en ramme, med mindre denne sættes til nul /0.

**Align Text to Image** giver mulighed for at indstille hvordan grafikken hænger sammen med den omgivende tekst; ved de tre første valg opfatter browseren grafik-elementet som et (stort) bogstav, der følger tekstens liniebund efter indstillingen. De to sidste (Wrap) giver mulighed for ombrydning af tekst, rundt om grafik-elementet i enten højre eller venstre side af skærmen.

- "Link" giver mulighed for at indsætte eller redigere hvortil en klik på grafik-elementet skal føre brugeren.

På Internettet er grafik i JPEG<sup>22</sup>- og PNG<sup>23</sup>-format standard, som kan vises i alle browsere. Det tidligere benyttede GIF<sup>24</sup>-format er en grafik-standard fra 1989 som kræver publiceringslicens, og da det har stærk begrænsede farvevalg og og ikke kan komprimeres, er det ikke formålstjenstligt at benytte.

### 3.5 Stavekontrol

Der er som standard installeret US/engelsk stavekontrol i Composer, men der kan frit hentes eventuelt [dansk stavekontrol](#) og installationen foregår som enhver extension til Mozilla (se under [Download Extensions](#)), og er helt automatisk. Brugeren skal blot klikke <OK> når der bliver spurgt om tilladelse til installationen.

Stavekontrollen kan hentes i rullegardinet **Edit** -> **Check Spelling**, taste **Ctrl+k** eller klikke på knappen <Spell>.



Dette er blandt andet med til at Composer er relevant som tekstbehandlingsprogram, og der kan endda findes danske versioner af Mozilla, som også kan hentes gratis.

I forbindelse med blandt andet det danske sprog optræder et lille kodeproblem, da HTML-standarden er baseret på et US-tastatur, hvorfor der må tilføjes nogle koder til eksempelvis æ, ø & å ligesom for at indsætte særlige tegn, eksempelvis ©. Det er normalt ikke et problem for Composer-brugeren, da programmet selv omskriver til HTML-kode for særlige tegn ved eksempelvis tast på "æ" i Normal-redigeringsformen, og skal der indsættes specialtegn, kan mange hentes ved **Insert** ->

22 JPEG: Joint Photographic Experts Group [<http://www.jpeg.org/>]

23 PNG: Portable Network Graphics [<http://www.libpng.org/pub/png/>]

24 GIF: graphics interchange format [[http://lpf.ai.mit.edu/Patents/Gif/gif\\_lic.html](http://lpf.ai.mit.edu/Patents/Gif/gif_lic.html)]

### Characters and Symbols...

Skal der bruges yderligere tegn (for eksempel græske tegnsæt til matematiske beskrivelser) skal disse tastes i `<HTML>Source`-redigeringsformen og koden for det ønskede tegn ( $\pi$  hedder eksempelvis `&pi;`) skal kendes<sup>25</sup>.

## 3.6 Skabeloner

Af en eller anden grund har man ikke synes det var relevant med brugen af skabeloner i Composer, siden Netscape 4.7 tilbage i slutningen af 90'erne, hvorfor denne funktion ikke findes i nogen af de tre forskellige versioner af Composer nævnt i dette skrift.

Der er dog altid mulighed for at bruge skabeloner, ved at gemme sit skabelon-dokument (i HTML-format) på disk, og gøre den skrivebeskyttet via "Windows Explorer"/"Stifinder".

Dette gøres ved at åbne `Explorer` / `Stifinder` højreklikke på filnavnet og vælge `Properties` / `Egenskaber` hvor der er mulighed for at sætte flueben i boksen `Read Only` / `Skrivebeskyttet`.

Herved kan filen åbnes i Composer, men kun gemmes under et andet filnavn, hvorved det oprindelige skabelon-dokument vil forblive jomfrueligt.

## 3.7 Genveje

I Composer er der flere tastatur-genveje ud over styresystemets standard-genveje, som kan downloades:

- [Composer shortcuts](#)
- [Mozilla Shortcuts](#)

Der er her ikke tale om danske genveje, men de oprindelige engelsksprogede, hvor eksempelvis fed skrift er **Ctrl+B** for "Bold".

---

<sup>25</sup>Komplette lister over særlige tegnsæt i HTML-standardens europæiske verden kan findes på: <http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/index.htm#ressourcer>.

## 4.0 Grundlæggende netmediedesign

Nedenstående forhold omkring netmediedesign er absolut grundlæggende, da der eksisterer mange både gode og let tilgængelige vejledninger & kurser, både i bog-, hefte- og elektronisk form. Der er altså kun tale om forhold, der adskiller HTML-formatet fra gængse tekst-formater. Herunder tages der udgangspunkt i w3c.org-standarden HTML 4<sup>26</sup>.

### 4.1 Start

Det er altid fornuftigt at starte et nyt dokument ved at gemme den (indtil videre) tomme fil et selvvalgt sted på harddisken under et fornuftigt filnavn – uanset hvilken applikation der arbejdes med. Dette minimerer risici for datatab i tilfælde af eksempelvis computernedbrud eller ligende, da de fleste applikationer gemmer dokumentet automatisk med et fast tidsinterval (eksempelvis hvert 20. minut). Når uheldet er ude, kan filen let findes og der er højst sket tab af data fra handlinger foretaget siden sidste auto-gem.

I hypertextdokumenter er det endnu mere vigtigt at gemme det jomfruelige dokument, da referencer til andre dokumenter på samme server (andre HTML-dokumenter, indlejrede grafik-filer med mere) refereres relativt i forhold til placeringen af aktuelle dokument ([se næste afsnit om hypertext](#)).

Derfor; start med at gemme det tomme dokument på disk!!!

#### 4.1.2 Filnavne

Der er visse retningslinjer for filnavne på Internettet, som bør følges, for at sikre den ønskede funktionalitet:

- Rene hypertextdokumenter navngives med extension (fil-endelsen)<sup>27</sup> \*.htm eller \*.html. Dette sker normalt automatisk, når der gemmes fra en HTML-redigeringsprogram, Composer indbefattet. Formen \*.htm er en rest fra dengang da eksempelvis MS Windows og Mac OS kørte 16-bit og kun kunne have tre karakterer i fil-endelsen, men i dag er begge former anvendelige på praktisk taget alle platforme og webservere.
- Forside-filen kaldes typisk index.html, hvilket gør at vi kan nøjes med at skrive servernavn i browserens adressefelt, eksempelvis <http://www.netsteder.dk/> - altså uden filnavn på det HTML-dokument som udgør forsiden.
- Undgå mærkelige tegn, så som danske bogstaver (æ, ø, å), mellemrum (space) med flere<sup>28</sup>. Det er ikke alle servere og browsere som kan finde ud af et filnavn som eksempelvis "Låneansøgning til ændring!.html", som ofte vil blive skrevet om til såkaldte AT-maskinkoder (her="L%E5neansøgning%20til%20%E6ndring%21.html"), hvilket ikke er det samme filnavn som den tiltænkte fil har på serveren<sup>29</sup>.  
Er der et stærk behov for eksempelvis mellemrum kan der bruges understreg ("\_").

Når et nyt dokument gemmes i Composer, spørger en pop-up-menu om dokumentets titel. Dette er *ikke* filnavn, men den tekst der vil optræde i browserens øverste (typisk blå) banner. Dette er vigtigt, blandt andet for at undgå netmedier ved navn "Untitled Document", som florerer i hobetal på nettet. Dokumentets titel vil også kunne vises i Windows' processlinie for neden på skærmen, hvor der kan klikkes rundt mellem de åbne programmer (multitasking), og derved kunne udvælge lige det vindue

<sup>26</sup> HTML 4: [<http://www.w3.org/TR/html4/>]

<sup>27</sup> extension: tegn efter punktum i filnavnet

<sup>28</sup> Se eventuelt vejledning på; <http://akira.ruc.dk/~gud/IKe2000/vejled/filnavne.htm>

<sup>29</sup> Se eventuelt maskinkoderne på; <http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/mcode.htm>



hvor det relevante HTML-dokument er åbnet i en browser.

Efterfølgende kan dokumentet gemmes ved filnavn i den rette mappe<sup>30</sup>.

### 4.1.3 Filplacering

Der er visse forhold omkring filplaceringer, som kan gøre livet lettere for den uøvede netmediedesigner:

- Placer filer, som hører sammen, på samme drev i samme mappe (som ikke er fyldt op med alt muligt andet, hvorfor "Desktop/Skrivebordet" eller mappen "My Documents/Dokumenter" ikke er hensigtsmæssige).
- På mindre netmedier (det vil sige med ikke for mange filer) kan det være en fordel at alle filerne ligger i samme mappe, men ved større netmedier kan denne løsning blive uoverskuelig. Det er en god ide at gemme indlejrede filer (eksempelvis grafik-elementer) i denne mappe *inden* de indsættes i HTML-dokumentet.
- Opbyg en mappe- og filstruktur der ligner navigationsstrukturen<sup>31</sup>.

Det er vigtigt at den indbyrdes beliggenhed af netmediets filer på disken forbliver intakt, da relative lænker og andre hypertextreferencer ellers vil ophøre at virke. Det vil sige, at ønskes der at flytte en enkelt fil til en anden lokalitet, bør alle andre filer der hører til netmediet flyttes med til den nye placering.

Mere om dette i [afsnittet om hypertext](#) herunder.

## 4.2 Hypertext

For at drage nytte af hypertextstrukturer<sup>32</sup> kræves det at der kan refereres til andre dokumenter og/eller andre steder i aktuelle dokument eller på nettet, for at den besøgende kan klikke sig videre til ønskede lokalitet. HTML koden hedder <a> for "Anchor" (dansk; anker) og er referencens beliggenhed som er tilknyttet nogle egenskaber om hvilken form for anker der er tale om.

Der er grundlæggende tre forskellige typer ankre til at sammenbinde hypertext; relative referencer, absolutte referencer og navngivne ankre:

- *Relative referencer* er typisk til et andet dokument/fil på samme harddisk/server, hvor stien er relativ i forhold til det dokument hvori den optræder.  
Det vil sige at en reference beliggende i samme mappe som aktuelle dokument blot betegnes ved filnavn – eksempelvis <a href="side2.htm">, hvor <a href...> står for "Anchor HypertextREference".  
Er den refererede fil beliggende i en under-mappe tilføjes denne mappes navn før filnavnet – eksempelvis <a href="mappe2/side3.htm">.  
Skal der refereres til en fil på et højere niveau i mappe-hierarkiet benyttes kommandoen "../" - eksempelvis <a href="../side4.htm">.  
Det er derfor at den indbyrdes beliggenhed skal bibeholdes, da en relativ reference til en fil er i forhold til hvor aktuelle dokument er placeret.
- *Absolutte referencer* er til dokumenter/filer med en bestemt beliggenhed uafhængig af hvor aktuelle dokument er situeret pt.  
Denne form benyttes typisk til dokumenter på andre harddiske/servere, hvilket vil sige

30 Mappe: Dette skrifts betegnelse for det samme som "folder" og (ældre) "bibliotek"

31 Se eventuelt; [[http://www.webstyleguide.com/site/basic\\_structures.html](http://www.webstyleguide.com/site/basic_structures.html)]


32 Se eventuelt "As We may Think" af Vannevar Bush, juli 1945 [<http://www.ps.uni-sb.de/~duchier/pub/vbush/vbush.shtml>]

dokumenter som skal hentes hjem fra nettet – eksempelvis `<a href=http://dr.dk/>`, hvor tilføjelsen `<http://...>` betyder at browseren skal ud på nettet ved hjælp af ”HyperText Transfer Protocol<sup>33</sup>” og finde en fil hos Danmarks Radio. Denne form for anker er uafhængig af placeringen af aktuelle dokument.

- *Navngivne ankre* er ”flag” placeret i et dokument, som gør det muligt at referere direkte til et afsnit i en længere tekst. Det forudsætter at der i pågældende tekst er tilføjet et anker – eksempelvis `<a name=’’afsnit2’’>` som der kan refereres til og lænken dertil skrives som `<a href=’’#afsnit2’’>`.

Bemærk havelågen (#) som fortæller at der er tale om en lokalitet i aktuelle tekst. Herved er det også muligt at lænke til andre filers specifikke afsnit (eksempelvis; <http://www.mozilla.org/releases/#1.7.11>).

Disse tre former for lænker (hypertekstreferencer) er kernen i hele hypertekst-strukturen, hvorved der kan læknes til et andet sted (på Internettet, samme server eller samme dokument) fra et hvilket som helst element i hypertekstdokumentet. Det sig være et bogstav, et ord, en sætning, en grafikfil eller andre elementer i HTML-dokumentet.

Ovenstående HTML-kode behøver Composer-brugeren slet ikke at tænke på, da Composer selv klarer alt kodeskriveriet, ud fra de kommandoer der vælges til designet, når der arbejdes i  **Normal** -redigeringsformen.

I Composer markeres det eller de elementer som skal være klikbare og der oprettes en lænke ved **Ctrl + L**, rullegardinet **Insert** -> **Link...** eller klik på knappen `<Link>`.



Herefter udfyldes URLen<sup>34</sup> (Internet- adressen) i dialogboksen (eksempelvis ”<http://www.dr.dk/nyheder/>) eller en lokal fil på samme disk som aktuelle dokument, vælges ved `<Choose file...>`, efterfulgt af `<OK>`.

Ved URLs til Internettet er det oftest lettest at åbne pågældende side i en browser og kopiere adressen fra denne (ved **Ctrl+C**) og indsætte den i dialogboksen (ved **Ctrl+V**). Herved undgås eventuelle tastefejl i adressen.

Når URLen er indtastet eller filen udvalgt bliver knappen `<Advanced Edit...>` aktiv. Denne giver adgang til forskellige ekstra egenskaber, som kan tilknyttes en lænke, hvor der her blot skal nævnes ”Title” under arkfanen ”HTML Attributes” som får indtastede ”Value” til at fremstå som en lille tekst på gul baggrund, når musen køres henover lænken – fuldstændig som de fleste applikationers kommandoer, herunder Composer.

Henvises der til et navngivent anker, skal dette normalt tilføjes manuelt i feltet **Link location** umiddelbart efter filnavn.

Oprettelse af et ”flag” ved et navngivent anker sker i Composer ved **Insert** -> **Named Anchor...** eller klik på knappen `<Anchor>`.

Ved højreklik på en lænke og vælge **Link properties...** kan egenskaberne redigeres, hvor der under ”Advanced Edit...” blot skal nævnes blandt ”HTML-attributes” en egenskab (Attribute) ved navn

33 Protokol til overførelse af hypertekstfiler, typisk fra en webserver til den besøgendes browser; <http://www.w3.org/Protocols/> [<http://www.w3.org/Protocols/>].

34 URL: Uniform Resource Locator; den globale adresse for dokumenter eller reesourcer på Internettet [<http://www.w3.org/Addressing/>]

”Target”. Hvis denne sættes til ”\_blank” vil hypertextreferencen åbne op i et nyt (ekstra) browservindue i stedet for det som aktuelle HTML-dokument er åbnet i.

De øvrige egenskaber er i netmediedesign på højere niveau end dette skrifts formål, og ikke vigtige for länkens funktionalitet.

### 4.3 Grafik

Skal der indsættes grafik eller andre filformater i et HTML-dokument, sker det sådan at der afsættes plads til at fremvises billedet, men det bliver ikke kopieret ind i HTML-filen – derimod bliver det liggende på lokalitet specificeret i forhold til aktuelle dokument. Det vil sige at hvis jeg flytter det ene af dokumenterne, således at deres relative placering ændres, vil HTML-dokumentet ikke længere kunne finde grafik-filen, og denne vil ikke blive vist, jævnførende problematikken om filernes indbyrdes beliggenhed i [afsnittet om hypertext](#).

Dette er en (af mange) grund til novicer bør gemme alle filer i samme mappe.

Udover grafikfiler, kan andre former for dokumenter vises i HTML-dokumentet, på et dertil defineret sted.

### 4.4 Publicering

Alle tre nævnte versioner af Composer er udstyret med en ”Publish”-funktion, der fungerer som en FTP-klient (File Transfer Protocol<sup>35</sup>). Det kræver selvfølgelig adgang til en webserver med tilhørende brugernavn og adgangskode.

Når der forsøges at publicere ved hjælp af denne funktion, spørger Composer efter placering, brugernavn og adgangskode.

Enkelte servere kræver særlige protokoller og/eller sikkerhedsindstillinger – spørg din webserver-ansvarlige.

I Composer kaldes kommandoen ved **File** -> **Publish**, taste **Ctrl+Shift+S** eller klik på knappen <Publish>.



Skal et HTML-dokument distribueres via epost eller i et konferencesystem, er der blot tale om at vedhæfte filen til epost-meddelelsen eller uploade den til rette mappe i systemet, hvorfor publicering ikke er relevant her.

Nyere protokoller til filoverførelser til/fra fjernservere – eksempelvis https<sup>36</sup> og VPN<sup>37</sup> – understøttes ikke af Composer.

Det er derimod muligt at finde de relevante applikationer til formålet på nettet. Se under download af [yderligere freeware](#).

---

35 FTP bruges til at up- og downloade filer til/fra en server på nettet [<http://www.webopedia.com/TERM/F/FTP.html>]

36 https: Secure HyperText Transfer Protocol

37 VPN: Virtual Private Network

## 5.0 Afrunding

Det er nu forhåbningen at flere ikke-super-internetdesignere vil forsøge sig med HTML-formatet som fælles standard for udveksling af tekstdokumenter, for derved at gøre samarbejdet mere gnidningsfrit.

Ovenstående skulle meget gerne illustrere, at formatet har visse uovertrufne fordele, at redigeringsprogrammer er let tilgængelige – til næsten alle datamater – og selv om programmerne er gratis er de særdeles konkurrencedygtige i forhold til de fleste dyrt indkøbte tekstbehandlingsprogrammer, og lette at komme i gang med blandt andet på grund af de noget begrænsede tilgængelige funktioner.

Tidligere erfaringer med at kræve brug af alternative (OpenSource<sup>38</sup>) applikationer på uddannelsesinstitutioner på forskellige niveauer – eksempelvis gymnasiet og universitet – har vist at omstillingen til ”noget nyt” har været det sværeste for brugerne. Efter en kort omstillingsperiode har de studerende alle implementeret de nye formater og brugerflader, hvilket har medført færre kompatibilitetsproblemer, end med ”normal” software i forskellige installationer, og de studerende har hurtigt lært at bruge applikationerne på lige så højt niveau (eller endda højere), som de udførte IT-opgaver med de gammelkendte applikationer tidligere.

Erfaring vil højst sandsynligt vise at dette skrifts postulater kan bekræftes ved indførelse af den fælles fil-format-standard i HTML, hvorfor det blot er at komme i gang.  
Det er slet ikke så svært!

Respons på ovenstående tekst – eksempelvis i form af erfaringer og ønsker til yderligere beskrivesler – modtages gerne på [jakob@gudmandsen.net](mailto:jakob@gudmandsen.net).

Roskilde, oktober 2005  
Jakob Gudmandsen

---

38 [<http://www.opensource.org/index.php>]

## 6.0 Vejledninger & Downloads

### 6.1 Eksterne Composer-vejledninger

Netscape 4.0 Composer vejledning:

<http://wp.netscape.com/eng/mozilla/4.0/handbook/comp.htm>

Deakin University:

[http://www.deakin.edu.au/its/publications/userguide\\_mozilla.pdf](http://www.deakin.edu.au/its/publications/userguide_mozilla.pdf)

Rutgers, The State University of New Jersey:

[http://www.camden.rutgers.edu/HELP/Documentation/Unix/S50-1120-using\\_mozilla\\_composer.html](http://www.camden.rutgers.edu/HELP/Documentation/Unix/S50-1120-using_mozilla_composer.html)

St. Francis Xavier University:

<http://juliet.stfx.ca/~infosys/composer.htm>

Ohio State University:

<http://www.ag.ohio-state.edu/~ames1/webpages/composer.htm>

Department of Urban & Regional Planning:

<http://www.urban.uiuc.edu/courses/Varkki/composer/>

### 6.2 Andre vejledninger

Composer Help File:

[http://www.gudmandsen.net/res/composer/composer\\_help\\_file.html](http://www.gudmandsen.net/res/composer/composer_help_file.html)

Filnavne:

<http://akira.ruc.dk/~gud/IKe2000/vejled/filnavne.htm>

Særlige tegnsæt i HTML4:

<http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/index.htm#ressourcer>

Websikre farver:

<http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/rgb216.htm>

(næsten) Websikre skrifttyper:

<http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/fonts.htm>

AT maskinkoder:

<http://www.gudmandsen.net/res/netmedie/mcode.htm>

Samling af eksterne vejledninger i netmediedesign (2002):

<http://akira.ruc.dk/~gud/euc03/sk/netvejl.htm>

### 6.3 Genvejstaster:

Genveje til Composer:

[http://www.gudmandsen.net/res/shorts/composer\\_shortcuts.html](http://www.gudmandsen.net/res/shorts/composer_shortcuts.html)

Genveje til Mozilla:

[http://www.gudmandsen.net/res/shorts/mozilla\\_shortcuts.html](http://www.gudmandsen.net/res/shorts/mozilla_shortcuts.html)

Genveje til Windows:

<http://www.gudmandsen.net/res/shorts/index.htm#3>

## **6.4 Download Programmer:**

Netscape Suite (7+):

<http://browser.netscape.com/ns8/download/archive.jsp>

Mozilla Suite (1.7+):

<http://www.mozilla.org/products/mozilla1.x/>

Andre styresystemer og sprog (herunder dansk):

<http://www.mozilla.org/releases/#1.7.11>

NVU-project (1+) under Linspire:

<http://nvu.com/>

## **6.5 Download Extensions**

Mozilla (herunder både Mozilla Suite, Firefox & Thunderbird):

<https://addons.mozilla.org/extensions/?application=mozilla>

NVU (scroll langt ned til "Extensions, Guides, and Themes"):

<http://www.nvu.com/download.html>

Netscape Extensions ("Coming soon" pr. 050907):

<http://browser.netscape.com/ns8/community/extensions.jsp>

### **6.5.2 Download Stavekontrol**

For Mozilla Composer:

<http://dictionaries.mozdev.org/installation.html>

Andre udvidelsesmoduler til Composer:

<http://www.mozdev.org/categories/editing.html>

## **6.6 Yderligere Freewareprogrammer**

Open Source Initiative:

<http://www.opensource.org/index.php>

SourceForge:

<http://sourceforge.net/>

Nordicos:

<http://www.nordicos.org/programs/>

CNET:

<http://www.download.com/>

Tucows:

<http://www.tucows.com/>

Samling af gratis programmer:

<http://www.gudmandsen.net/res/prgm.htm>

Open Content License:

<http://opencontent.org/openpub/>